

Huidige stand van het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de naamkunde

Toespraak door Em. Prof. Dr. H. Draye

Lid van de Vlaamse afdeling

Naar aanleiding van het gouden jubileum van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie past het de betekenis en de rol van deze Commissie voor de beoefening van de naamkunde in nederlandstalig België even in het daglicht te stellen.

In haar vergadering van 25 oktober 1926 — vandaag dag op dag een halve eeuw geleden — besliste de Commissie dat haar programma de drie volgende doelstellingen diende te omvatten :

1. „in samenwerking met de bestaande organismen een zoo volledig mogelijke documentatie samen te brengen over de Vlaamsche en Waalsche toponymie en dialectologie, met zich de toezending te verzekeren van de desbetreffende publicaties”, zoals o.m. de dissertaties van jonge doctors ;

2. een jaarboek uit te geven met jaarlijkse bibliografische overzichten over de Vlaamse en de Waalse toponymie en dialectologie, met metodologische bijdragen ten gerieve van jongere werkers ;

3. „bij voorkeur aan jonge doctors die zich op de toponymie en de dialectologie toeleggen de sommen toe te kennen waarover de commissie beschikt na afhouding van

hare administratiekosten en van den prijs van het jaarboek" (1).

In mijn poging om de vraag te beantwoorden in hoever dit programma kon worden verwezenlijkt, moet ik mij, tot mijn spijt, beperken tot de beoefening van de naamkunde in het Nederlands taalgebied van België en vervolgens hoofdzakelijk tot de laatste 25 jaren van de werkzaamheden van onze Commissie. Inderdaad, bij de viering van ons zilveren jubileum op 29 oktober 1951, hebben Dr. Jules HERBILLON, na het overlijden van onze collega LEENEN, ons oudste mede-lid, en wijlen Prof. Ludovic GROOTAERS, vooral de ontwikkeling van de dialectologie, mede onder het impuls van onze Commissie, belicht (2).

I

Ongetwijfeld heeft onze Commissie, in samenwerking met de bestaande organismen, de inzameling van een zo volledig mogelijke dokumentatie bevorderd en heeft zij een vruchtbare centralisatie tot stand gebracht. Twee wezenlijk filologische disciplines, die met elkander nauw verwant zijn, zijn in de Commissie voor Toponymie en Dialectologie evenwichtig vertegenwoordigd; zij hebben zich, mede door de gezamenlijke inspanning van hun beoefenaars op wetenschappelijk en organisatorisch gebied, gestadig uitgebreid. Aldus omvat de naamkunde thans niet alleen meer de studie van de geografische eigennamen, maar eveneens die van de persoonsnamen en van de nederzettingsgeschiedenis. Wellicht zou deze verruiming van toponymie tot naamkunde of onomastiek in de benaming van onze Commissie haar neerslag dienen te krijgen. Veel belangrijker evenwel dan deze benaming, is het feit dat

(1) *Hand. Com. Top. Dial.* 1 (1927), blz. XVIII en XXI.

(2) *Hand.* 25 (1951), 63-84.

onze Commissie het wetenschappelijk kontakt tussen de beoefenaars van de dialectologie en de naamkunde in de drie taalgebieden van België heeft versterkt. Vooral in de gezamenlijke algemene vergaderingen van de beide afdelingen van onze Commissie kunnen germanisten en romanisten, althans tot op een zekere hoogte, de wederzijds gestelde problemen, de gevolgde methoden en vooral de wisselwerking tussen de Romaanse en de Germaanse gewesttalen en eigennamen, juister leren inzien.

Wie de reeds lange lijst van de afgestorven leden van onze Commissie naleest, komt tot het besef dat haar stichter, wijlen Staatsminister C. HUYSMANS, in 1926 Minister van Kunsten en Wetenschappen, klaarblijkelijk die samenwerking heeft beoogd. Bij haar oprichting, door het Besluit van 7 april 1926, werden wat de naamkunde betreft, tot leden van onze Commissie benoemd afzonderlijke verdienstelijke geleerden, zoals de Algemene Rijksarchivaris Jozef CUVELIER, onze eerste voorzitter van 1926 tot 1937, die samen met onze stichter, een toponymist van het allereerste uur is geweest (1), en verder naamkundigen zoals Karel DE FLOU, Albert CARNOY en Jan LINDEMANS die vóór 1926 op naamkundig gebied reeds naar voren waren getreden. Ook de stichters van dokumentatiecentra in de schoot van de traditionele vier Belgische universiteiten behoorden tot de eerste leden van onze Commissie : Prof. Willem DUFLOU die onmiddellijk na de eerste wereldoorlog aan de Vrije Universiteit te Brussel „voor heel wat jonge studenten op het braakliggend terrein der dialectologie en der toponymie een veilige gids is geweest”, zoals ons mede-lid collega VAN LOEY van zijn leermeester heeft

(1) Zie J. CUVELIER- -C. HUYSMANS, Toponymische studie over de oude en nieuwere plaatsnamen der gemeente Bilsen. *Gent*, Kon. Vla. Ac., 1897.

getuigd (1). Onder de leiding van DUFLOU ontstond reeds in 1922 de eerste universitaire naamkundige monografie, nl. de „Toponymische studie over de plaatsnamen te Lebbeke” van Dr. Marcel VAN ASSCHE; zij werd in 1923 gevolgd door de „Toponymie van Herentals” van Dr. Hendrik SWINNEN;

Prof. H. J. VAN DE WIJER die te Leuven in 1923 het „Instituut voor Vlaamsche toponymie” en in 1925 de „Vlaamsche Toponymische Vereeniging” heeft opgericht. Onder VAN DE WIJERS leiding werkte in 1925 Dr. Louis ULENS de eerste Leuvense naamkundige studie af over de „Toponymie van Binkom, St.-Joris-Winge en Lubbeek” (2); De Gentse hoogleraren VERCOULLIE en BLANCQUAERT, van 1926 tot 1939 de eerste algemene secretaris van onze Commissie, die in het „Seminarie voor Vlaamse Dialectologie” ook de toponymie heeft opgenomen;

Prof. Joseph MANSION, professor aan de Rijksuniversiteit te Luik, een der eerste wetenschappelijke beoefenaars van de Vlaamse naamkunde in zijn bekende studiën „Oud-Gentsche naamkunde” (1924) en zijn „Voornaamste bestanddeelen der Vlaamsche plaatsnamen” (1935).

Voor deze verschillende initiatieven is de oprichting van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie in 1926 een erkenning van officiële zijde en nadien een gevoelige stimulans geweest.

Wat de resultaten van „de inzameling van een zoo volledig mogelijke documentatie” betreft, het eerste programmapunt van onze Commissie, kan het volgende worden vastgesteld :

(1) A. VAN LOEY, Willem Dufloou (1869-1939). *Hand.* 14 (1940), 19-27.

(2) L. ULENS, Over het ontstaan van het Instituut voor Vlaamsche Toponymie. *Naamkunde* 5 (1973), 215-222. Ook in : Naamkunde en Milieustudie. Symposium Leuven 29-30 september 1973 (Bijlage '64), blz. [9]-[16].

Aan de Universiteit te Brussel werden in dissertaties en licentieverhandelingen, na 1922, nog 19 andere gemeenten, hoofdzakelijk uit de Brusselse agglomeratie, onder leiding van Prof. DUFLOU, nadien van collega VAN LOEY, naamkundig bewerkt naar het model van dezès dissertatie „Studie over de Nederlandsche plaatsnamen in de gemeenten Elsene en Ukkel” (1927), in 1929 bekroond door de Kon. Vla. Ac. voor taal- en letterkunde. Op initiatief van VAN LOEY werd het „Seminarie voor Germaanse toponymie” in het leven geroepen en in 1937 de eerste vrije cursus aan een Belgische Universiteit over „Germaanse en inz. Nederlandse toponymie” door hem gedoceerd (1).

In het „Instituut voor Vlaamsche Toponymie” — thans „Instituut voor Naamkunde”, te Leuven werden, na 1925, nog 190 toponymische dissertaties — na de wet van 1929 licentieverhandelingen — afgewerkt, waarvan 137 monografieën over de historische en moderne namenvoorraad van één, soms van een paar gemeenten; de overige materiaalverzamelingen hebben betrekking op grotere gebieden, op bepaalde toponymische bestanddelen, zoals *-donk*, *-rode*, op waternamen, op huisnamen, enz. (2).

Aan de Rijksuniversiteit te Gent werden een twaalfstal en aan de Rijksuniversiteit te Luik een vijftal gelijkaardige monografieën tot stand gebracht.

(1) Vgl. H. DRAYE, A. van Loey en het begin van het universitair naamkundig onderzoek, in : *Spel van Zinnen* — Album A. van Loey (*Bruxelles*, 1975), blz. 79-88.

(2) Zie H. DRAYE, Twintig jaar toponymisch onderzoek in Vlaanderen, in : *Feestbundel H. J. van de Wijer* (*Leuven*, 1944), dl. I, blz. 61-118, met kaart, — ook in *Mededelingen* 19 (1943) [1945], 1-58). — Id. en K. ROELANDTS, Tien jaar naamkunde te Leuven. *Mededelingen Ver. Naamk. en Comm. Naamk. te Amsterdam* 30 (1954), 1-17. — H. DRAYE, Naamkunde als universitair studievak. Beschouwingen over de inzameling van toponymisch materiaal. *Mededelingen* 34 (1958), 37-59, met kaart. — De naamkundige verhandelingen die in de vier universiteiten worden afgewerkt, worden regelmatig vermeld in de *Mededelingen*, sinds 1969 in *Naamkunde*.

Ik moge er hier terloops op wijzen dat, om deze onuitgegeven toponymische dokumentatie, berustend in de vier genoemde universiteiten, samen te brengen, overzichtelijk en dus bruikbaar te maken, sinds 1 oktober 1971 in het Instituut voor Naamkunde te Leuven, begonnen werd met een interuniversitair projekt dat tot doel heeft de aanzienlijke dokumentatie over te brengen op magneetbanden en door de bewerking daarvan door de computer, één enkel algemeen repertorium samen te stellen. Dit projekt dat kon worden ondernomen dank zij de financiële steun van het F.K.F.O., zal tegen eind 1977 klaar zijn en omvatten 1. een alfabetisch register op de gemoderniseerde lemmata van de opgenomen toponiemen, met een ruime keuze van de oude attestaties ; 2. een retrograad register op die lemmata en dit met het oog op de studie van de tweede bestanddelen der toponiemen ; 3. een alfabetische konkordantie op de samenstellende bestanddelen van de opgenomen toponiemen. Bij de realisatie van dit projekt is gebleken hoe zeer de bereidwilligheid tot samenwerking van de collega's VAN LOEY, PÉE en diens opvolger VAN-ACKER, en MOORS, die in 1971 aan de Belgische universiteiten de naamkunde onder hun hoede hadden, vruchtbaar is geweest. Dank zij hun bemiddeling beschikt het Instituut voor Naamkunde te Leuven thans over een kopie van de toponymische verhandelingen van de andere universiteiten en nl. 15 van Brussel, 11 van Gent, 3 uit Luik, zodat ook het materiaal uit deze verhandelingen, samen met het Leuvens bezit, en samen ook met de onuitgegeven dokumentatie die afzonderlijke onderzoekers (Jan LINDEMANS, Pastoor Jozef DE BROUWER, e.a.) aan het Leuvens instituut hebben afgestaan, in het repertorium kan worden verwerkt. Het repertorium zal in de verschillende genoemde instellingen, die tot zijn ontstaan hebben bijgedragen, ter beschikking van de onderzoekers worden gesteld. Gelet op

het feit dat de naamkundige dokumentatie die in het repertorium wordt samengevat, voor het grootste deel werd samengebracht door aankomende toponymisten, zal men ze kritisch moeten raadplegen en zal het in bepaalde gevallen noodzakelijk zijn de verhandelingen, of zelfs de archivalische bronnen, te raadplegen.

Men kan het eveneens betreuren dat, meestal door de oorlogsomstandigheden, in 1940-45, een aantal verhandelingen verloren zijn gegaan en dat de naamkundige dokumentatie gepubliceerd in haast onbereikbare tijdschriften, niet in het ontworpen repertorium kan worden verwerkt en dit wegens de beperkingen van financiële aard die in deze periode van recessie — een eufemisme voor wat vroeger crisis genoemd werd — vooral voor de humane wetenschappen, gesteld worden. Maar hoe onvolmaakt dit mensenwerk ook moge zijn, toch menen wij dat het repertorium een nuttig hulpmiddel zal zijn om een systematische studie over de gehele Vlaamse namenvoorraad voor te bereiden (1).

Het zou zeer nuttig zijn indien ook de onuitgegeven antroponymische dokumentatie tot één enkel repertorium kon worden omgewerkt. Het antroponymisch onderzoek is nog niet zo ver gevorderd als het toponymisch, ofschoon het heel belangrijk is voor het historisch onderzoek van de persoonsnaamgeving, de taalkundige studie o.m. van de hypokoristische naamvormen, voor de genealogie enz. De oudste antroponymische verhandeling werd aan de Leuvense universiteit ingediend in 1944 nl. de „Studie van de Mechelse persoonsnamen voorkomend in de sterfteregisters (1506-1797)” van Lic. Jozef MERTENS. Daarop volgden tot dusver nog 60 verhandelingen of dissertaties, waarvan 42

(1) De jaarlijkse verslagen over de vorderingen van het repertoriumproject werden opgenomen in *Naamkunde* 2 (1970)-8 (1976).

over de historische persoonsnamen van bepaalde gemeenten, 11 over moderne bijnamen en 7 over de hedendaagse voornamengeving (1). Onze huidige voorzitter, Collega ROELANDTS, die sinds 1941 te Leuven de historische antroponymische opzoekingen leidt, raamde onlangs de omvang van onze antroponymische dokumentatie op circa 10 % van de toponymische en drukte de wens uit dat het computerproject ook voor de antroponymie zou worden voortgezet, zodat de onderzoekers in de verschillende universitaire centra het onuitgegeven naamkundig materiaal zo volledig mogelijk zouden ter beschikking hebben (2).

II

Het is inderdaad uitgesloten dat men ooit al het ingezameld naamkundig materiaal zal kunnen uitgeven : men zal zich bij de publikatie tot een keuze moeten beperken. Wat de toponymie betreft, betoogde collega VAN LOEY in 1957 dat men zich voor elke provincie met een zestal niet al te omvangrijke werken, dus een dertigtal voor Zuid-Nederland zal moeten tevreden stellen (3).

Wie de jaarlijkse bibliografische overzichten over de plaatsnamenstudie, die verschenen zijn in onze *Handelingen*, inzielt — zij vormen de voortzetting van de „Bibliographie van de Vlaamsche plaatsnaamkunde” in 1928 uitgegeven, in opdracht van onze Commissie, door H. J. VAN DE WIJER — kan vaststellen dat de wens van VAN LOEY ten dele werd vervuld. In de reeks *Werken* van de Vlaamse afdeling van onze Commissie, in de reeks „Bekroonde

(1) Zie C. MARYNISSEN, Leuvense antroponymische verhandelingen tot 1965. *Mededelingen* 42 (1966), 1-3 en verder *Naamkunde*.

(2) K. ROELANDTS, Naamkundig onderzoek en genealogie. *Vlaamse stam* 12 (1976), 337-344, inz. 340.

(3) A. VAN LOEY, Over de publicatie van toponymische monografieën. *Hand.* 31 (1957), 13-14 (samenvatting).

Werken" van de Kon. Ac. voor Nederlandse taal- en letterkunde, in de verschillende reeksen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven — in de laatste tijd ook in publikaties gefinancierd door de betrokken gemeenten — zijn een aantal toponymische monografieën verschenen waarvan ik, zonder enige aanspraak op volledigheid, de volgende kan citeren :

West-Vlaanderen : Varsenare (J. POLLET en J. HELSEN), Oudenburg (M. GYSSELING), Roeselare (D. DENYS) ;

Oost-Vlaanderen : Gent (M. GYSSELING), Sint-Gillis-bij-Dendermonde (M. BOVIJN), Hofstade (J. DE BROUWER) en ook de reeks „Oostvlaamse plaatsnamen" van het Instituut voor Naamkunde ;

Antwerpen : Noorderwijk (J. HELSEN), Kontich en Lint (R. VAN PASSEN), Wilrijk (R. VAN PASSEN en K. ROELANDTS) ;

Brabant : Elsene en Ukkel (A. VAN LOEY), Opwijk en Asse (J. LINDEMANS), Herne (R. BILLIET) en de reeks „Brabantse Plaatsnamen" van de hand van J. LINDEMANS ;

Limburg : Bocholt, Neerpelt, Overpelt, As, Sint-Huibrechts-Lille en de reeks „Limburgse plaatsnamen" alle van J. MOLEMANS (1).

Een heel belangrijke plaats in de ontwikkeling van de naamkundige opzoekingen, en tevens van de publikaties die gedurende de laatste 25 jaren verschenen zijn, komt toe aan ons mede-lid Dr. M. GYSSELING. Zijn „Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta" (1950), zijn „Woordenboek der toponymie van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland, vóór 1226" (1960), zijn „Corpus van de Middelnederlandse teksten tot 1300, I. Ambtelijke bescheiden, met

(1) Bibliografische referenties in de bijdragen vermeld in voetnoot 2 op blz. 59.

indices" waarvan de publikatie binnen korte tijd verwacht wordt (1), zijn standaardwerken die de geschiedenis en de historische grammatika van het Nederlands, de Middelnederlandse spraakkunst, de lexikografie van het Oud- en vroeg-Middelnederlands en niet minder de studie van de Nederlandse plaats- en persoonsnamen, mede in westeuropees perspectief, in hoge mate hebben bevorderd en vernieuwd. Wij beschikken thans voor de oudste perioden van onze taal over een rijk, kritisch geschilderd en geïnterpreteerd taal- en inzonderheid onomastisch materiaal. Wij kunnen er niet aan denken het gehele onomastisch oeuvre van Dr. GYSSELING, al ware het maar heel oppervlakkig, te overzien en moeten volstaan met de vermelding van zijn tekstuitgave van „Het oudste goederenregister van Oudenbiezen (1280-1344)” samen met J. BUNTINX, in 1965 opgenomen in onze reeks *Werken*, en van zijn antroponymische bijdrage „L'impôt royal en Artois (1295-1302)” samen met P. BOUGARD (1970). In de *Handelingen* van onze Commissie, in de vroegere Leuvense *Mededelingen*, thans *Naamkunde*, en in talrijke andere tijdschriften vindt men bijdragen van GYSSELING, vaak teksten van lezingen, waarvoor geleerde genootschappen nooit te vergeefs een beroep op hem doen. Terecht werden aan Dr. GYSSELING tal van onderscheidingen toegekend, laatst de belangrijke Wetenschappelijke „Baron Holvoet Prijs” voor de periode 1966-1970 (2).

Wat de antroponymie betreft, is voor de oudste perioden van de overlevering een belangrijk deel van het werk van GYSSELING aan de uitgave van het voorhanden

(1) Zie M. GYSSELING, Het Corpus van de Middelnederlandse teksten tot 1300. *Wetenschappelijke Tijdingen* 35 (1976), kol. 157-162.

(2) H. DRAYE, The Baron Holvoet award for Dr. M. Gysseling. *Onoma* 15 (1970), 146-148.

materiaal besteed. Gelijklopend met het „Toponymisch Woordenboek” heeft hij een „Antroponymisch Woordenboek” op het getouw en zijn vakgenoten hopen dat hij zijn opzoekingen nog vele jaren zal kunnen voortzetten. Want ook op het stuk van de publikatie is de antroponymie op de achtergrond gebleven. Wel kan hier worden gewezen op een werk uit de Gentse school van de hand van Mevr. C. TAVERNIER-VEREecken „Gentse naamkunde van ca. 1000 tot 1253. Een bijdrage tot de kennis van het oudste Middelnederlands” (1968), waarin de antroponymie een aanzienlijke plaats inneemt en op de publikaties uit de Leuvense school van F. DEBRABANDERÉ over de Kortrijkse en van W. BEELE over de Ieperse persoonsnamen uit de late middeleeuwen. Te Leuven heeft Professor K. ROELANDTS, sinds 3 maart 1975 directeur van het Instituut voor Naamkunde, vooral op grond van antroponymisch materiaal, de expressiviteit als taalkundig verschijnsel onderzocht en zijn leerling Dr. C. MARYNISSEN een merkwaaardige dissertatie gewijd aan de oorsprong van historische hypokoristika en aan de oorsprong en de verspreiding van een aantal suffixen die in persoonsnamen voorkomen. Anderdeels hebben collega O. LEYS en Dr. W. VAN LANGENDONCK zich verdienstelijk gemaakt op het gebied van de teoretische onomastiek en van de sociolinguïstische antroponymie.

Ten slotte moge hier worden vastgesteld dat de aanwending van de naamkunde voor de studie van de nederzettingsgeschiedenis gedurende de hier overschouwde laatste 25 jaar slechts weinig vooruitgang heeft laten zien : het spannend debat uit de jaren vóór de tweede wereldoorlog over het ontstaan van de Germaans-Romaanse taalgrens is na die jaren niet systematisch voortgezet ; het onderzoek van de naamkundige neerslag van de symbiose van Germanen en Romanen in de vroege middeleeuwen, in het

bijzonder in het taalgrensgebied, is, afgezien van de voortreffelijke studiën van M. GYSSELING over Noord-Frankrijk en van Armand BOILEAU, de toegewijde secretaris van onze Commissie, over het N.O. van de provincie Luik (1), nauwelijks verdergezet; de studie van de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van onze gewesten, en anderzijds het onderzoek van de verlaten nederzettingen (de zgn. Wüstungen), die in samenwerking met het oudheidkundig bodemonderzoek zou dienen te worden ondernomen, werd wel gepland, maar niet gerealiseerd. Enige hoop wettigen de lezingen van D. P. BLOK, R. VAN PASSEN en J. MOLEMANS op het Leuvens symposium „Naamkunde en milieu-studie” (sept. 1973), maar voor de volgende generatie blijft op dit gebied nog veel te doen. De gegevens van de naamkunde zullen moeten vergeleken worden met die van niet-linguïstische disciplines, zoals de archeologie, de bodemkunde, de lokale- en de rechtsgeschiedenis enz., zoals G. DES MAREZ het 50 jaar geleden in zijn studie „Le problème de la colonisation franque et (du) le régime agraire en Belgique” (2), weliswaar zonder groot succes wat de toponymie betreft (3), heeft beproefd.

III

Ik wens ten slotte nog enkele beschouwingen te wijden aan het derde programmapunt dat onze Commissie zich bij haar stichting heeft gesteld: de ondersteuning van jonge onderzoekers op het gebied van de naamkunde en

(1) A. BOILEAU, *Dialectologie et onomastique de l'Est de la Belgique*. *Onoma* 18 (1974), 550-552.

(2) Ac. roy. de Belgique, *Mém. in-4°, 2 sér. IX. Bruxelles*, 1926.

(3) Vgl. o.m. J. LINDEMANS, *De Frankische kolonisatie in Brabant*. *Eigen Schoon en de Brabander* 13 (1930/31), 177-193 en H. VAN WERVEKE, *De kritiek op Des Marez' voorstelling van de Frankische kolonisatie*. *Nederl. Historiebl.* 1 (1938), 18-26.

van de dialectologie, en dit in de geest van haar stichter, die de oprichting van onze Commissie motiveerde door de overweging dat „de studiën in de toponymie en in de dialectologie dienen uitgebreid en aangemoedigd” (1).

Reeds in het eerste verslag over de werkzaamheden der Commissie in 1926 leest men : „zes toelagen werden inderdaad verleend aan vorsers op het gebied van de toponymie en de dialectologie”, maar het verslag wordt afgesloten met de wens „dat de kredieten die de Commissie moeten in staat stellen om haar programma te verwezenlijken en hare werking ten gunste van de toponymische en dialectologische wetenschappen in den lande nog meer uit te breiden, mogen hernieuwd, en, zoo mogelijk, verhoogd worden” (2). Ik heb niet kunnen achterhalen of met die wens rekening werd gehouden, maar in de verslagen over de volgende jaren is er geen sprake meer over dergelijke toelagen. Principieel kunnen wij echter onthouden dat onze stichter en onze voorgangers-leden van deze Commissie, opzoekingen van specialisten van buiten de Commissie hebben willen stimuleren en dat dit niet mogelijk is geweest, kunnen wij vandaag alleen maar betreuren.

Wij hebben, naar ik meen, een dringende behoefte aan een zelfstandig wetenschappelijk centrum, met instituten of bureaus zowel voor dialectologische, volkskundige en naamkundige opzoekingen, direkt afhankelijk van de Staat, of desnoods van een Academie, met een staf van wetenschappelijke ambtenaren en technische medewerkers, een centrum dat organisatorisch los staat van de universiteiten, die uitsluitend zouden moeten instaan voor de wetenschappelijke, in het geval van de naamkunde, filologische opleiding van wetenschappelijke ambtenaren, werkzaam in een

(1) *Hand.* 1 (1927), blz. ix.

(2) *Ibid.*, blz. vi.

autonoom naamkundig instituut. Ik las enkele dagen geleden dat er in dit land 1.679 gediplomeerden uit de Fakulteiten der Wijsbegeerte en Letteren werkzoekend zijn.

U kent wellicht de Centrale Commissie voor Onderzoek van het Nederlandse volkseigen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam, met haar drie commissies, de Dialecten-commissie (opgericht in 1930), de Volkskunde-commissie (1934) en de Naamkunde-commissie (1948), alle drie met een daarbij behorend bureau, met een eigen gespecialiseerde bibliotheek, met een eigen leiding en wetenschappelijk personeel, met eigen tijdschriften en wetenschappelijke reeksen. Deze benijdenswaardige instelling, opgebouwd naar het model van het „Institut für geschichtliche Landeskunde der Rheinlande” te Bonn, is de vrucht van het organisatietalent en het doorzettingsvermogen van onze thans zo zwaar beproefde vriend Dr. Piet MEERTENS, die wij, in 1951, als ere-gast mochten ontvangen bij de herdenking van het 25-jarig bestaan van onze Commissie, en die van 1930 tot 1965 de Amsterdamse bureaus heeft geleid. Aan zijn initiatief is het mede te danken dat sinds 1950 het Leuvens naamkundig tijdschrift tevens het orgaan geworden is van de huidige Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam (1). Wij verheugen ons over deze hartelijke samenwerking met het Amsterdams Naamkunde-bureau, thans geleid door Dr. D. P. BLOK, zeer oprecht.

Evenals in Nederland, worden in talrijke andere landen — waar Academiën niet alleen representatieve geleerde genootschappen zijn, maar ook wetenschappelijke opzoekingscentra bezitten, naast de Universiteiten — de ver-

(1) Zie H. DRAÏE, Dr. P. J. Meertens en de naamkunde, *Naamkunde* 1 (1969), 61-69.

schillende filologische disciplines, zoals de dialectologie en de naamkunde, beoefend in zelfstandige, uitsluitend van die Academiën afhangerende instellingen.

Dit is o.m. de toestand in de oosteuropese landen zoals Hongarije, Polen, Tsjechoslovakije, Joegoslavië en ook in Oostenrijk („Kommission für Mundartkunde und Namenforschung der Oesterreichischen Akademie der Wissenschaften”), waar de onomastiek, vooral na de Tweede Wereldoorlog, een grote belangstelling geniet. De Fryske Akademy te Ljouwert heeft een „Nammekundich Wurkforbân” opgericht; de Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns heeft in 1965 een „Instituut vir Naamkunde” in het leven geroepen, dat in 1969 werd overgenomen door de „Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing”; de „Australian Academy of the Humanities” heeft een „Committee on Place-Names” tot stand gebracht enz.

Nog gunstiger is de toestand in het Mekka van de naamkunde, in de Skandinavische landen, waar de onomastische archieven, volledig onafhankelijk van de universiteiten, over financiële middelen en over een staf van wetenschappelijke medewerkers beschikken, die de publikatie van ongeëvenaarde naamkundige reeksen mogelijk maken.

Wat Zweden betreft, kan worden gewezen op de aktiviteit van „Kungl. Ortnamnskommittén”, van „Ortnamnsarkivet i Uppsala” (voorheen : „Svenska ortnamnsarkivet”), van „Dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg” (vroeger : „Institutet för ortnamns- och dialektforskning i Göteborg”), van „Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund” (voorheen : „Landsmålsarkivet i Lund”) en van het onlangs voor Noord-Zweden gestichte „Dialekt- och ortnamnsarkivet i Umeå”. De studie van de Zweedse antroponymie wordt verzekerd door „Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens personnamnskommitté” en „Kungl. Vetenskapssamhällets i Uppsala personnamnskommitté” (1).

(1) Vgl. ook K. ROELANDTS, Het naamkundig onderzoek in Skandinavië. *Mededelingen* 23 (1947), 29-56; 24 (1948), 33-40; 25 (1949), 63-71; 26 (1950), 85-97; 27 (1951), 87-97; 28 (1952), 95-104.

Indien ik de ontkoppeling van dergelijke instituten van de universiteiten, volgens het Amsterdams model, met nadruk wil aanbevelen, dan steunt dit ook op de treurige ervaring die, in de loop van de laatste jaren, het Instituut voor Naamkunde te Leuven heeft opgedaan. Door de inschakeling van de naamkunde en de dialectologie in het Departement Linguïstiek, werden het vroegere Instituut voor Naamkunde, samen met het voormalige Instituut voor Dialectologie (de „Zuidnederlandse Dialectcentrale”), waaraan geleerden zoals L. GROOTAERS, J. L. PAUWELS en Jan GOOSSENS tientallen jaren hun beste krachten hebben besteed, nominaal afgeschaft en gedegradeerd tot de zgn. „Afdeling Naamkunde en Dialectologie”.

Naar aanleiding van de herdenking van het 50-jarig bestaan van het Instituut voor Naamkunde werd, op 29 en 30 september 1973, het reeds vermelde symposium gehouden. De dekaan van de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren hield tijdens de openingsvergadering een korte toespraak, met o.m. de volgende passus : „Ik meen te mogen zeggen, dat het Instituut voor Naamkunde iets is wat wij naar buiten mogen tonen, wat moge blijken uit de internationale verspreiding van uw publikaties en andere buitenlandse kontakten. Wij weten dat de beoefening van de Naamkunde in het geheel van een Faculteit als de onze, en ook in het geheel van de huidige filologie en linguïstiek, wellicht marginaler is geworden dan vroeger. Dit moge geen beletsel zijn om de beoefening van deze discipline te steunen en aan te moedigen” (1).

Wat die steun en die aanmoediging inhouden werd te Leuven sindsdien duidelijk ervaren :

1. Sinds 1974 werd de enige technische part-time hulpkracht ons ontnomen en werden de twee wetenschappelijke

(1) Zie voetnoot 2 op blz. 58 hierboven, blz. [5].

medewerkers en de enige secretaris-bibliothekaris met allereerste administratieve opdrachten ten voordele van de zgn. „onderwijscommissie” en van het departement Linguïstiek belast.

2. Samengaand met deze vermindering van personeel werd door het Bureau van de Faculteit het werkingskrediet van de „afdeling Naamkunde en Dialektologie”, en dus van het Instituut voor Naamkunde en van het „International Centre of Onomastics”, dat sinds zijn stichting, in 1949, in het Instituut gevestigd is, ieder jaar gereduceerd, zodat dit krediet voor het dienstjaar 1976, vergeleken met dat wat in 1970 werd toegekend, amper nog 50 % bedraagt. Aanvankelijk was men zo naïef te veronderstellen dat die vermindering van de werkingskredieten een algemene maatregel was, waarvan alle geledingen van de universiteit het slachtoffer waren. Maar in de Faculteitsvergadering van 13 mei 1976 deelde de Dekaan, met een zekere voldoening, mede dat tegenover 1972 de faculteitskredieten meer dan verdubbeld zijn. Op een protestbrief over deze wel zeer ongelijke behandeling van de naamkundige instituten volgde een verbijsterend antwoord waarin o.m. te lezen staat : „Het Bureau heeft de bedenking gemaakt dat de kosten van het International Centre of Onomastics niet kunnen worden ingeroepen voor een hoger werkingskrediet (sic) omdat de Faculteit slechts aanvaard heeft dit Centrum te patroneren op voorwaarde dat dit geen bijkomende uitgaven met zich zou brengen” !

3. Op twee dagen tijds, van 16 tot 18 december 1975, werden de naamkundige instituten gedwongen het mooie herenhuis in de Blijde-Inkomststraat nr. 5, dat in 1965 door wijlen Mgr. Van Waeyenbergh „blijvend” tot hun beschikking werd gesteld, in grote haast te verlaten om een aantal gestandaardiseerde cellen in een nieuwe koude

betonkonstruktie te betrekken. De unieke gespecialiseerde bibliotheek, waarin de naamkunde uit vele landen en talen goed vertegenwoordigd is, en inzonderheid een enige kollektie tijdschriften, in ruil verworven met eigen publikaties, moesten nl. worden geïntegreerd in de bibliotheek van het departement Linguïstiek ! Op een nieuw protest bij de hoogste Academische Overheid werd geantwoord dat het huis betrokken door de naamkundige instituten was toegewezen aan de afdeling Kriminologie ! Deze afdeling heeft tot op dit ogenblik, na meer dan één jaar, schijnbaar nog niet de tijd gevonden om zich in het verlaten huis te vestigen, want het staat nog steeds leeg ! Anderzijds werd door deze zinloze overijlde verhuizing een gedeelte van de naamkundige dokumentatie, die gedurende meer dan een halve eeuw werd verzameld, ofwel vernield, ofwel wegens de ontstane wanorde in een veel te kleine bergruimte, voor jaren onbruikbaar gemaakt.

De pletrol van de hedendaagse universitaire administratie is oppermachtig en drukt loodzwaar op de normale ontplooiing van het wetenschappelijk onderzoek ! De „marginale geworden naamkunde” is uitermate kwetsbaar en weerloos en de zopas beschreven ontwikkeling zal, wat Leuven betreft, een traditie van meer dan een halve eeuw zonder twijfel ten gronde richten. Wij kunnen alleen voor onze opvolgers hopen dat wellicht ooit in dit land een zelfstandig, niet-universitair, Instituut voor Naamkunde zal tot stand komen.

Mocht dit kunnen verwezenlijkt worden, dan is misschien ook voor onze jubilerende Commissie voor Toponymie en Dialectologie een grotere wetenschappelijke activiteit niet uitgesloten. Wij drukken de wens uit dat zij alleszins haar opdracht zal kunnen blijven vervullen en dat ons land, wat de studie van de Naamkunde betreft, niet zou achteropraken.